

merwaldi Egyesülesből való kilépését is, ha a viszonyok nem változnak.

Zimmerwald az oroszországi polgári demokratikus forradalom után fokozatosan veszített jelentőségéből. A baloldal orosz képviselői Leninnel együtt hazatértek, a Nemzetközi Szocialista Bizottság áprilisban Stockholmba tette át a székhelyét. Az említett bizottság az oroszországi szocialista forradalom után tovább veszített befolyásából, amit a szerző többek között a centristák megváltozott magatartásával, a jobboldalhoz való közeledésével magyaráz.

A Zimmerwaldi Egyesülés formális feloszlata a Kommunista Internacionálé első moszkvai alapító kongresszusán történt meg, amikor is a jelenlevő egykori résztvevők — köztük Lenin —

nyilatkozatban mondták ki: „A Zimmerwaldi Egyesülés túlélte önmagát. Mindaz, ami benne forradalmi volt, át megy a Kommunista Internacionáléba.” (211. o.)

Vadász Sándor széles levéltári és könyvészeti kutatásokon alapuló könyve, melyet a szerző rövid életrajzi adatokat tartalmazó névmutatóval is ellátott, segítséget nyújt a nemzetközi munkásmozgalom egy fontos periódusának megismerésén túl az első világháború alatt a háborúról és a hadseregről vallott lenini tanításoknak a bonyolult, ellentmondásokkal terhes történelmi viszonyokat figyelembe vevő mélyebb megértéséhez is.

Józsa Antal

M. V. ZAHAROV:

DÉLKELET- ÉS KÖZÉP-EURÓPA FELSZABADÍTÁSA 1944—1945*

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1973., 592 p.)

Ez a könyv az 1418 napig tartó, méreteiben és elkeseredettségében páratlan küzdelem történetének „csak” egy szakaszát, az 1944 augusztusa és 1945 májusa között Délkelet- és Közép-Európa térségében lezajlott eseményeket eleveníti fel.

Noha a második világháború történeti eseményeit már számos mű — többek között az átfogó igényű készült Nagy Honvédő Háború története is — igyekezett megörökíteni, mindez nem csökkentti e könyv időszerűségét. Sőt, a második világháború befejezése óta eltelt csaknem huszonhét év eseményei, a múltó idő, nagyon is indokolttá teszik e térség felszabadításának részletes, igaz és átfogó megírását.

Indokolttá teszi továbbá az a megváltoztathatatlan tény, hogy egyre szűkül azoknak a személyeknek: hadvezéreknek, történészeknek, íróknak és haditudósítóknak a köre, akik szemtanúi, személyes résztvevői, illetve tervezői-

szervezői és irányítói voltak az immár történelemmé patinásodott eseményeknek. A fennmaradt néma, megsárgult dokumentumokat soha senki sem fogja szóra bírni úgy, mint ők, akik egykoron nem a történelem számára, hanem nagyönis élő, megoldandó feladat céljára készítették azokat. Ők, csakis ők, e nagy idők szereplői képesek rá, hogy pontosan megírják saját terveik indító okait és vérehajtásának legjobb módját.

A kiadvány megismerteti a jelen és a jövő nemzedékkel: mi tette lehetővé Délkelet-Európa népei számára, hogy az oly sok vízály, gyűlölet forrása — a nacionalizmus és sovinizmus helyébe a testvéri összefogás; az elnyomás és jogfosztottság helyébe a szabadság és a demokratikus jogrend; a burzsoá kizsákmányoló állam helyébe a kizsákmányolástól mentes, független, szabad, szocialista állam lépett e térség országainak élére.

* E nagyszerű alkotás egyik kezdeményezője és szerkesztője, Matvej Vasziljevics Zaharov, a Szovjetunió kétszeres hőse, a szovjet nép hű fia, a Szovjetunió marsallja éppen e mű magyar nyelvű kiadásának előkészítése közben, 1972. január 1-én hunyt el. (A szerk.)

A mű szerzői leleplezik azoknak a világalomra törő imperialista hatalmak bértollnokainak történelemhamisító mesterkedését, amellyel a régi ellenléteket kihunytt tüzét szeretnék lángra-lobbantani e térség soknemzetiségű országaiban.

Az olvasó hű képet kap arról, hogy a Vörös Hadsereg — ezen belül a 2. és a 3. Ukrán Front — miként tervezte, szervezte és hajtotta végre Délkelet-és Közép-Európa népeinek felszabadítását szolgáló hadműveleteit; hogy az itt elért katonai sikereik és jelenlétük miként teremtette meg a feltételeket ahhoz, hogy e térségben levő országok: Románia, Bulgária, Jugoszlávia, Magyarország, Csehszlovákia dolgozó népe szervezett politikai életet élhessen; hogy kibontakozhasson a néptömegek alkotó készsége, kezdeményező ereje; hogy hozzáláthassanak a belső reakciós erők felszámolásához, az állami és társadalmi rend megváltoztatásához; az új szocialista társadalom felépítésének megkezdéséhez.

És itt helyénvaló megemlíteni, hogy ez a mű nem egyszerűen valamiféle memoárok gyűjteménye, hanem egy tudós kollektíva által készített katonapolitikai irodalom, a hadművészet-történet és a legobjektívabb dokumentáció felhasználásának ötvözete. A könyv szerkesztői a történetíró jó arányérzékével egyeztetik a tudományos ismeretterjesztés és a történelmi dokumentáció nem könnyű kettősségét. Ily módon a pontos és hiteles eseménytörténet párosul a nagy — a témához illő és szükséges — politikai összefüggések ismertetésével. Például a náci Németország vezetői és Churchill kulisszák mögötti balkáni játszmájával. A valóság hű ábrázolásával pedig kirántják a talajt az események agyonhallgatói, vagy éppen az illúziók diktálta tudatos meghamisítói lába alól.

A könyv — éppen a drámai események ismertetése, a katonai és társadalmi erők nagyságának, erejének és elkötelezettségének pontos ábrázolásával — az iasi—kisinyovi, a belgrádi, a debreceni, a budapesti, a balatoni, a bécsi és a csehszlovákiai hadműveletek elsőpró sikerével intő példa is azok számára, akik nyíltan vagy burkoltan vissza szeretnék forgatni a történelem kerekét.

A szerzők munkájuk során — a nyomon követhetőség, a könnyebb megér-

tés érdekében — a könyv szerkezeti felépítésénél a szovjet—német arcvonal déli szárnyán végrehajtott harctevékenységet abban a sorrendben vizsgálják, amelyben a 2. és a 3. Ukrán Front, együttműködve a Fekete-tengeri Flottával és a Dunai Katonai Flottillával megvívta.

A tizenhárom fejezetből, zárszóból és roppant gazdag illusztrációból (kép és vázlat) és tudományos apparátusból álló mű megírásának alapjául főként hiteles, eredeti okmányok — közöttük a Szovjetunió Honvédelmi Minisztériumának Levéltárában őrzött szákmányolt anyagok —, továbbá a hadműveletek előkészítőinek és vezetőinek dokumentumai és visszaemlékezései szolgálnak. Az értékes függelék-nyelvében a szerzők közölnek olyan részt is, amelyet eddig egyetlen hasonló alkotásban sem találhatunk meg. Ilyen például az egyes országok városainak, nagyobb helységeinek felszabadítását végrehajtó csapatok hadrendi megnevezése, a parancsnokok nevének ismertetése, a harcselekmény lefolyásának pontos határideje stb., stb. Ebben a részben például 52 magyar város és fontosabb helység adatai szerepelnek. Ezek minden bizonnyal hasznos segítséget nyújtanak mind a helytörténeti kutatóknak, mind a különböző iskolai szakköröknek.

A munkaközösség tagjainak írásán az egyéni íz, stílus természetesen eltér egymástól. De ezt az egyéni ízt a mű szerkesztői — nagyon helyesen — nem is szándékoztak uniformizálni. De e nagyszerű alkotás esetében nem is a megírás ilyen vagy olyan stílusában keressük a sajátos hatóerőt, az olvasás örömét, külső megjelenítési szépségét, hanem a történelmi eseményeket megörökítő tárgyi, ténybeli igazságban, és az igazság megcáfolhatatlan erkölcsi súlyában.

Végül megemlíteném, hogy ez a mű mementóként szolgál minden népnek és nemzetnek. Nemcsak azért, mert a benne leírt események sok-sok millió emberéletet, felmérhetetlen szenvedést és anyagi áldozatot követeltek, hanem azért is, mert a rettenetes múlt felidézése jelenkori világunk hamis profétáinak leleplezésére ösztönöz minden becsületes, a hazájáért, népéért és más nemzetek szabadságáért felelősséget érző embert.

Sztana Béla